Безкінечна П'ятиденна війна 08-08-08: як Грузія опинилась під контролем Москви

8 серпня, 08:00 | 24 хв

Микита Комар

ОСНОВНІ ТЕЗИ

- У статті розглядається вплив російсько-грузинської війни 2008 року на Грузію та пострадянський простір, а також аналізується роль Росії у підтримці сепаратистських режимів в Абхазії й Південній Осетії.
- Обговорюються наслідки війни для України та її суспільний розкол, що виник через різні погляди на агресію, а також аналізується політична ситуація в Грузії після війни та її зупинка на шляху євроінтеграції.

1. ПЕРШОПРИЧИНИ ВІЙНИ: ЯК РОСІЯ РОКАМИ ВПЛИВАЛА НА АБХАЗІЮ ТА ПІВДЕННУ ОСЕТІЮ
2. П'ЯТЬ ДНІВ, ЯКІ ЗМІНИЛИ СВІТ: ЯК ПРОХОДИЛА ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ ГРУЗІЇ
3. РОЗКОЛ НАВКОЛО ВІЙНИ В ГРУЗІЇ: ЯКОЮ БУЛА УКРАЇНА У 2008 РОЦІ
4. ПОЛІТИКА СТРАХУ: ЧОМУ ГРУЗІЯ ЗУПИНИЛА СВОЮ ЄВРОІНТЕГРАЦІЮ

П'ять днів російсько-грузинської війни у серпні 2008 року стали першою та очевидною демонстрацією готовності Росії перекроювати кордони сусідніх держав під приводом "захисту своїх громадян" і "примусу до миру". Москва роками підтримувала сепаратистські режими в Абхазії та Південній Осетії, дочекалася помилки Тбілісі, а потім перетворила локальний внутрішній конфлікт на повномасштабне іноземне вторгнення.

Для України ця війна мала стати попередженням, однак у 2008 році українці ще сперечалися навіть про те, хто саме був агресором. Російські кораблі вирушали до Грузії з Севастополя, а тим часом українська зброя допомагала грузинській армії. Паралельно цьому значна частина політиків і медіа старанно повторювали російські наративи.

Пройшло вже 18 років із завершення, здавалося б швидкоплинного російського вторгнення, проте наслідки цього конфлікту досі відгукуються у сучасному житті Грузії та всього пострадянського простору.

***24 Канал** поспілкувався колишнім журналістом та істориком, а нині **офіцером хорунжої служби 2 корпусу НГУ "Хартія"** **Вахтангом Кіпіані**, щоб розібратися в тому, як розгорталися події П'ятиденної війни, якою була Україна на той момент і чому Росії тоді дозволили перемогти у війні, яка стала репетицією для подальших вторгнень?*

Першопричини війни: як Росія роками впливала на Абхазію та Південну Осетію

Пояснюючи російсько-грузинську війну та передумови цього конфлікту, не варто забувати, що йдеться не лише про сучасні політичні суперечки, а загалом про таку собі "радянську спадщину". **Кордони колись перекроювалися виключно партійними рішеннями, а цілі народи примусово переселялися**. Це виявилось бомбою сповільненої вже дії після розпаду самого Радянського Союзу. На додачу, це стало також зброєю в руках Володимира Путіна та його аватара Дмитра Медвєдєва, який тоді тимчасово обіймав пост президента Російської Федерації.

Проблеми почалися одразу з падінням комуністичного режиму. Вже у **1991 – 1992 роках у Південній Осетії спалахнула перша війна** між урядовими грузинськими силами та осетинськими сепаратистами, яка завершилася хитким перемир'ям, громадянською війною й появою змішаних "миротворчих" контингентів на окупованих територіях. **У 1992 – 1993 роках вже Абхазія стала ареною ще більш масштабної війни**, що супроводжувалася масовим вигнанням **понад 200 тисяч етнічних грузинів.**

Бої біля грузинського парламенту в центрі Тбілісі / фото – Wikimedia

Після подій 90-х бунтівні регіони фактично вийшли з-під контролю Тбілісі, але не отримали міжнародного визнання. Проте це не завадило Росії закріпитися там головним посередником та військовою силою, фактично формуючи абсолютний контроль над цими землями.

Якщо оперативні новини для вас важливі Додайте 24 Канал у вибрані в Google Додати

Формально Росія допомагала заморозити конфлікти, адже її військові стояли там як "миротворців". Москва брала участь у переговорах і переконувала всіх, що лише вона здатна втримати Кавказ від "нової різанини". На практиці ж цей мир дедалі більше нагадував таку собі безоплатну оренду територій у значно слабшої сусідньої держави.

Сепаратистські режими залежали від російських грошей, армії та політичної підтримки, а **місцевим жителям масово видавали російські паспорти**. Так Москва спочатку створювала за кордоном "власних громадян", і зрештою отримувала привід їх "захищати" – тобто це буквально та практика, яку Україна згодом відчує на собі.

Після Революції троянд 2003 року ця конструкція почала хитатися. Молодий і демонстративно **прозахідний Міхеїл Саакашвілі обіцяв модернізувати країну, відновити її територіальну цілісність і привести Грузію до ЄС та НАТО.** У 2004 році Тбілісі без війни повернув контроль над іншим проблемним регіоном - Аджарією, а стрімкі ліберальні реформи покращували економічну та соціальну ситуацію в країні.

Міхеіл Саакашвілі під час "Революції троянд" / фото – Wikimedia

У Кремлі ж бачили в чому не просто одиничний успіх амбіційного політика, а значно ширший та небезпечний для себе сценарій, коли пострадянська держава позбувається російського впливу й рухається на Захід.

Одним із ключових моментів став **Саміт НАТО в Бухаресті навесні 2008 року.** Тоді було офіційно зафіксовано рух Грузії та України до членства в Альянсі. Однак, справа не зайшла далі чисто декларативних заяв, і тоді ж Німеччина на чолі з Ангелою Меркель та Франція, очолювана Ніколя Саркозі, всупереч позиції США відмовились надавати Тбілісі та Києву так званий План дій щодо членства.

Пізніше, третій президент України Віктор Ющенко визначить це як стратегічну помилку, яка могла суттєво вплинути на рішення Кремля про вторгнення в Грузію.

Віктор Ющенко говорить з Ангелою Меркель на саміті НАТО в Бухаресті / фото з відкритих джерел

Журналіст, історик і військовий Вахтанг Кіпіані вважає, що **концентруватися виключно на діях західних партнерів не варто**, адже Москва виношує свої агресивні плани роками. Тому цілком ймовірно, що **саміт НАТО в Бухаресті став лише одним із багатьох тригерів.** Обережність Заходу могла додати Кремлю впевненості, але аж ніяк не була визначальним фактором для подальшого вторгнення.

Вахтанг Кіпіані
офіцер хорунжої служби 2 корпусу НГУ "Хартія"

Ми часто перекладаємо вину не на тих, хто винуватий. Тобто ми починаємо говорити: а от якби на Саміті ухвалили правильне рішення, от якби Меркель там щось зробила... Так, очевидно, що це була зрадницька щодо демократії України й демократії Грузії політика. Я з цим погоджуюся. Але це ніяк не виправдовує підготовку до агресії й, зрештою, сам акт агресії з боку Росії.

Протягом наступних місяців Росія ще активніше посилювала зв'язки з Абхазією та Південною Осетією, поступово перекидала сили, а **вздовж прикордонної лінії відбувалися постійні провокації**. Вже на початку липня ОБСЄ попереджала про загиблих, поранених і небезпечне зростання напруги.

Напередодні 8 серпня 2008 року, питання полягало вже не в тому, чи може розпочатися війна. Питання було в тому, хто першим зробить крок, після якого локальний конфлікт переросте в міждержавний.

П'ять днів, які змінили світ: як проходила війна Росії проти Грузії

У ніч проти 8 серпня 2008 року Росія дочекалася й багаторічна ескалація таки трансформувалася у відкриту війну. **Після чергової серії обстрілів президент Міхеїл Саакашвілі наказав грузинській армії відновити контроль над Південною Осетією**. Артилерія вдарила по Цхінвалі, а сухопутні підрозділи урядових військ увійшли до міста.

Зрештою, саме цей наступ міжнародна комісія, створена Європейським Союзом, згодом назвала початком масштабних бойових дій. Доказів того, що до цього моменту вже тривала гібридна російська агресія, комісія не знайшла, або ж не захотіла їх шукати.

Вахтанг Кіпіані
офіцер хорунжої служби 2 корпусу НГУ "Хартія"

Європейські політичні інституції в той момент були прихильниками версії, що треба з цим хижаком, з агресором конструктивно співпрацювати. Не треба реальних санкцій, не треба розривати контакти, не треба викидати росіян із міжнародних організацій. Ці рішення не відірвані від цього контексту. Тобто в той момент Росія була надто вагомим для Європи гравцем і партнером, щоб заявити чітко й однозначно, як це було, зрештою, зроблено під час активної фази Великої російсько-української війни, коли більша частина європейських та міжнародних інституцій визнала, що Росія є агресором і з нею не можна працювати так, ніби нічого не сталося.

Власне, **квола міжнародна реакція на події в Грузії стала головним подарунком російській пропаганді**. Москва отримала можливість вирвати одну ніч із попередніх місяців провокацій і пояснити всю війну доволі однозначно. Мовляв, **Грузія напала першою, а Росія лише прийшла рятувати мирних жителів (своїх громадян) і власних миротворців.**

Грузинські військові біля палаючої багатоповерхівки в Горі / фото – AP

Так, можна дійсно казати про те, що Міхеіл Саакашвілі зробив "перший постріл", що призвів до великої війни. Вахтанг Кіпіані наголошує, що це не означає, що подальше російське вторгнення було лише спонтанною відповіддю на грузинську операцію.

Вахтанг Кіпіані
офіцер хорунжої служби 2 корпусу НГУ "Хартія"

Ще до початку війни була гібридна підготовка, з'явився російськомовний блог "Голос душі", який вели нібито зсередини Цхінвалі, та який раптом почав розповідати про акти грузинської агресії. Потім було окреме розслідування, яке довело, що блог "Голос душі" був створений фактично за участі співробітників Головного розвідувального управління (ГРУ, – 24 Канал) Міноборони Російської Федерації. І це був канал, на який в перші дні війни посилалися майже всі, включно з багатьма українськими медіа, як на верифіковане джерело інформації з місця подій.

Коли війна перейшла в активну фазу, **через Рокський тунель до Південної Осетії рушили російські війська**, авіація почала бити по цілях далеко за межами регіону, а Чорноморський флот Росії заблокував грузинське узбережжя. **Одночасно відкрився другий фронт в Абхазії**, де абхазькі угруповання витіснили сили Грузії з Кодорської ущелини. Російська армія зайняла Горі, увійшла до Сенакі та Поті й фактично розрізала країну.

При цьому росіяни одразу показали свою варварську нелюдську жорстокість, пачками вчиняючи воєнні злочини. Найбільш відомий із них – бомбардування цивільних кварталів Горі 8 і 9 серпня.

Горі під російськими бомбами / фото Гліба Гараніча, Reuters

Ці страшні кадри стали відомими завдяки українському фотографу агенції Reuters Глібу Гаранічу та облетіли весь світ, ставши доказами варварства росіян.

24 Канал не публікує фоторепортаж із Горі, але якщо у вас міцні нерви, ви можете подивитися його у колег. Матеріал розміщено 9 серпня 2008 року, одразу після бомбардувань (обережно, 18+).

Згодом Росія робитиме те саме в Сирії та Україні, але значно все масштабує.

Війна, оголошена як "**операція із захисту Південної Осетії**", швидко вийшла далеко за межі окупованих регіонів, а російські війська наближалися до Тбілісі.

Російсько-грузинська війна / інфографіка – Wikimedia

12 серпня 2008 року за посередництва президента Франції Ніколя Саркозі Грузія та Росія погодили план припинення вогню. **Гаряча фаза війни тривала лише п'ять днів**, проте подальший мир виявився доволі умовним.

Російські війська відходили повільно, а **частина грузинських сіл була спалена та фактично очищена від місцевого населення, тобто росіяни здійснили етнічні чистки.**

Європейський суд із прав людини пізніше встановив, що після припинення активних боїв Росія здійснювала так званий ефективний контроль (тобто окупацію) територій Південної Осетії, Абхазії та прилеглої до них "буферної зони". При чому під контролем Москви лишалися деякі території Грузії, що до цього не входили до адмінкордонів цих сепаратистських утворень.

Російський "миротворець" охороняє блокпост в Абхазії / фото – AP

Вже **26 серпня Москва односторонньо визнала "незалежність" обох окупованих регіонів Грузії** й зацементувала там постійну військову присутність.

Росія не захопила Тбілісі й не усунула Саакашвілі, однак стратегічне завдання було виконано. Грузія втратила ще більше територій, а її вступ до НАТО перетворився з політичної обіцянки на майже нереалістичну, ще віддаленішу перспективу.

Кремль продемонстрував усім пострадянським сусідам одну просту річ – якщо їм не вдасться переконати когось дипломатичними погрозами, кордони пострадянських республік можна змінювати танками.

Розкол навколо війни в Грузії: якою була Україна у 2008 році

Україна опинилася всередині російсько-грузинської війни ще до того, як встигла остаточно визначити свій прозахідний вектор розвитку. На момент початку російського вторгнення **в Києві був абсолютно прозахідний президент Віктор Ющенко, але саме суспільство було досі розділене.**

Левова частка населення лишалася в російському інформаційному просторі, як і частина політиків, які взагалі прийнялися підігравати росіянам. Про строкатість українського суспільства та політикуму в ті дні нагадує Вахтанг Кіпіані.

Вахтанг Кіпіані
офіцер хорунжої служби 2 корпусу НГУ "Хартія"

Вони були не просто споживачами оцієї російської брехні, а й передавачами російських політик і російських прийомів в Україну. І ми пам'ятаємо, як "хіхікала" Тимошенко з Путіним (вже у 2009 році, – 24 Канал), насміхаючись над Саакашвілі. Ми пам'ятаємо, як Партія регіонів... та інші діячі в парламенті ініціювали фактично антигрузинські рішення. Як сам парламент формував групу народних депутатів, яка їхала на так звані визволені території у Цхінвалі й представлялася там українською парламентською групою, яка об'єктивно дослідить наслідки "грузинської агресії".

Натомість **у попередні роки Київ продавав Тбілісі озброєння**, зокрема радіолокаційні станції та системи протиповітряної оборони. Поставки були публічними та законними, але після початку бойових дій **Москва перетворила їх на доказ нібито безпосередньої участі України у війні (так само як зараз розповідає, що воює не з Україною, а з "колективним Заходом").**

Партія регіонів, що перебувала в опозиції на той момент, підхопила звинувачення й домоглася створення парламентської комісії для перевірки "законності" цих контрактів. Зрештою, замість обговорення цілком прямої російської агресії Верховна Рада України взялася з'ясовувати, чи не надто активно Київ допомагав її жертві.

Вахтанг Кіпіані
офіцер хорунжої служби 2 корпусу НГУ "Хартія"

Військова техніка була вчасно надана, й це дозволило збити кілька російських літаків (зокрема, Ту-22М3, – 24 Канал). Сьогодні ми й самі розуміємо, наскільки важливим елементом для безпеки держави є захист повітряного простору.

Абсурдною цю ситуацію робив Чорноморський флот, що базувався тоді в українському Криму. **Російські кораблі вийшли із Севастополя до берегів Грузії**, тобто Москва фактично використовувала українську територію для війни проти третьої держави. Віктор Ющенко у відповідь запровадив новий порядок погодження пересування російських військових кораблів, але Росію це не зупинило.

Віктор Ющенко та європейські лідери в Тбілісі 12 серпня 2008 року / фото – Радіо Свобода

Згодом, **разом із лідерами Польщі та країн Балтії Ющенко прилетів до Тбілісі.** Попри те, що єдиної української позиції щодо питання війни в Грузії так і не виникло, Вахтанг Кіпіані згадує, що грузини тоді дійсно відчули українську підтримку.

Вахтанг Кіпіані
офіцер хорунжої служби 2 корпусу НГУ "Хартія"

Коли я в Грузії казав, що я з України, всі дякували за те, що робив Ющенко на політичному рівні, за те, що він був серед тих президентів східноєвропейських держав, які приїхали на проспект Руставелі підтримати Грузію в той найважчий момент.

На суспільному рівні в Україні проходив аналогічний розкол. Моніторинг українського інформпростору перших днів війни показав, що **безліч українських медіа використовували російські джерела для своїх публікацій**. Українські редакції часто брали повідомлення від російських інформагентств, із відповідною лексикою про "**грузинський напад**", "**захист громадян**" тощо.

Водночас **кореспонденти, які працювали у Грузії, бачили зовсім іншу картину**. Вони фіксували російські удари далеко за межами Південної Осетії, тисячі біженців і військові блокпости росіян на території суверенної держави. Цю різницю в погляді на конфлікт ілюстрували фоторепортажі Reuters, а також кадри Шаміля Жуматова, Давида Мдзінарішвілі та інших, які показували біженців, зруйновані дороги та колони російської техніки.

Тому суспільна розгубленість була закономірною, й витікала прямо з українських політичних суперечок. Наприкінці серпня 29,2% українців називали агресором Грузію, 24,7% – Росію, ще 19,6% звинувачували обидві країни.

Вахтанг Кіпіані
офіцер хорунжої служби 2 корпусу НГУ "Хартія"

Медіа в ті часи включали грузинських політиків, журналістів та їхні заяви, але водночас подавали як кваліфікований і об'єктивний погляд також російську позицію. Зараз ми вже від цього відмовилися. Немає такого, що сьогодні відбулися страшні обстріли в Київській області й, наприклад, українські медіа подають інформацію ДСНС і водночас МЗС Росії, яке каже: "Ми жодних обстрілів цивільної інфраструктури не здійснюємо". Зараз би таку редакцію просто розібрали на запчастини.

У 2008 році майже ніхто не усвідомлював, що Україна просто зараз спостерігає за репетицією власної війни. Російська оптика, крізь яку українці бачили війну в Грузії продовжувала переконувати значну частину суспільства у тому, що Саакашвілі розпочав конфлікт, а Кремль лише був змушений реагувати. Тому не дивно, що пророча обкладинка журналу "Український тиждень" стала сенсацією лише у 2014 році.

Обкладинка видання "Український тиждень", на яку звернули увагу занадто пізно

Політика страху: чому Грузія зупинила свою євроінтеграцію

Росія не змогла повністю перемогти Грузію за п'ять днів у серпні 2008 року. Вона не захопила Тбілісі, не усунула Саакашвілі й не змусила всіх грузинів полюбити Москву. Натомість Кремль залишив країні дещо ефективніше за окупаційну адміністрацію – страх перед повторенням великої війни, варварськими бомбардуваннями та новими жертвами.

Засновник партії "Грузинська мрія" Бідзіна Іванішвілі / фото Getty Images

На цьому страху, приправленому грошима проросійського олігарха Бідзіни Іванішвілі, згодом побудувала свою політику чинна керівна партія "Грузинська мрія".

Ця політична сила прийшла до влади у 2012 році з обіцянкою нормалізувати відносини з Росією, не відмовляючись формально від вступу до ЄС і НАТО. Спочатку ця конструкція виглядала прагматично, адже пропонувалося не дратувати Москву, продовжувати економічні зв'язки, але повільно рухатися на Захід. **З роками слово "повільно" почало означати фактичну зупинку цього руху.**

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну цей страх отримав нові декорації. На парламентських виборах 2024 року **"Грузинська мрія" показувала на білбордах зруйновані українські міста поруч із мирними грузинськими краєвидами.** Тобто вибір пропонувався доволі маніпулятивний: або чинна влада, або грузинські міста будуть перетворені у Маріуполь.

Плакат із написом "Ні – війні", "Обери мир" / фото – DOXA

Демократія та реальна політична опозиція завдяки пропаганді партії влади в цій картині поступово перетворилися не на засоби досягнення розвитку та процвітання, а на своєрідних "розпалювачів війни", а колективне "Мовчи, інакше Путін нападе" – на спосіб мислення.

Вахтанг Кіпіані
офіцер хорунжої служби 2 корпусу НГУ "Хартія"

Страх перед більшою агресією або страх перед повною окупацією – це теж частина того, з чим сьогодні живуть грузини, й українцям до 2022 року це було важко усвідомити. Зараз, я думаю, це вже зрозуміло. Єдине, що ми з цього зробили протилежний висновок. Ми вирішили боротися.

спробах втягнути країну у війну.

Навесні 2021 року експрезидент Міхеіл Саакашвілі спробував повернутися в Грузію та знову привести свою партію до перемоги, але врешті був заарештований, і досі перебуває у в'язниці.

Міхеіл Саакашвілі в тюремній лікарні / фото AP

Процес євроінтеграції фактично зупинився ще у 2024 році, а Тбілісі оголосив, що не домагатиметься відкриття переговорів до 2028-го. Поки Україна й Молдова рухаються до членства, Грузія залишається кандидатом переважно на папері.

У цьому й полягає головний урок для України. Проросійські сили після війни навряд чи повернуться з портретами Путіна на палицях або обіцянками тісної дружби з Кремлем. Вони **назвуть себе партіями миру, прагматизму й національного примирення.** Розповідатимуть, що країна втомилася, Захід її використав, території однаково не повернути, а будь-який опір лише провокує Москву.

Грузія вже показує результати такої політики. Спочатку людям пропонують мир замість війни. Потім – стабільність замість демократії. А зрештою виявляється, що війна нікуди не зникла, Росія досі окуповує території, але країна вже власноруч відмовляється від майбутнього, за яке колись намагалася боротися.

ЧАСТІ ПИТАННЯ

- ❓ Які були основні причини російсько-грузинської війни 2008 року?
- ❓ Як Україна реагувала на російсько-грузинську війну?
- ❓ Які наслідки мала російсько-грузинська війна для міжнародної спільноти та пострадянських країн?

Пов’язані теми:

ПІВДЕННА ОСЕТІЯ | НОВИНИ ГРУЗІЇ | ГЕОПОЛІТИКА

E-mail редакції
news24@24tv.com.ua

Номер телефону:
+38 044 390 5077

Ми тут:
м.Київ,
вул. Володимирська 61/11,
офіс 50

Ми в соцмережах:

Email - розсилка

Будьте в курсі всіх новин і оновлень! Перейдіть на сторінку наших розсилок, щоб обрати ті, що відповідають вашим інтересам.

ДО РОЗСИЛОК

Всі комерційні рекламні матеріали позначені словами "Спецпроєкт" чи "Партнерський матеріал". Матеріали з позначкою "Експерт", "Позиція" відображають позицію авторів та героїв. Редакція може не поділяти їхніх поглядів. Детальніше щодо реклами та правил цитування можна ознайомитись в правилах користування сайтом. Усі права захищені. Матеріали сайту призначені для осіб старше 21 року (21+)

Онлайн-медіа «24 Канал»
пл. Галицька, буд. 15, м. Львів, 79008
Телефон +380 (32) 229-77-77
Адреса електронної пошти — legal@24tv.com.ua
Ідентифікатор онлайн-медіа в Реєстрі суб'єктів у сфері медіа — R40-06057

© 2005—2026, ПрАТ «Телерадіокомпанія "Люкс"», 24 Канал.